NIEUW-LIGTENDE PRAKTYK Der MEDICINEN,

III. BOEK.

Handelende van de ziekten die de kinderen alleen onderworpen zyn.

I. HOOFD-STUK.

Inleidinge. Dat de Moeders haer eigen Kinderen moeten suigen, en wanneer se niet en konnen, wat Suigster men sal kiesen. Wat voor een Levensregel een Suigster te houden heeft. Tegen-werpingen.

EEn Kind in 's Moeders Lighaam met een weyagtige melk gevoed werdende, kan even na de geboorte, niet terstond sulke vaste spyse nuttigen gelyk een, die ouder van jaren is: daar-

om heeft het den alwysen Raad goed gedogt de Vrouwen melk in hare borsten te doen vlieten, om de tandeloose Kindertjes op het gemakkelykste te voeden. Wat nu dese Melk is, hoe die gemaakt werd, en door wat wegen sy in de borsten komt, sullen wy hier ter plaatse niet ophalen, wyl we sulks in onse *Institutie* en elders met genoegsame redenen hebben afgehandelt.

Na de geboorte van het Kind komt ons dan eerst af te handelen, wat voor een Voedster ons best staat te kiesen: soo dient hier op, dat de Moeder van welke het Kind geboren is, het alderbeste Voedsel aan de Kinderen kan verschaffen: de reden daar van is klaar, om dat het kind, reeds van binnen het moederlijke voedsel gewoon is, so dat het een grote veranderinge soude geven, indien men het kind aan een andere vremde Soogster gaf, als zyn eigen Moeder. Ten *Tweeden*, dat het voedsel van een vremde Suigster voor de kinderen te swaer is, en niet makkelyk te verteren voor de kinderen, waar door se ligtelyk komen menigte van siekten t'ondergaan, die se, haar moeders suigende, geensins souden krygen. Ten *Derden*, hebben de vreemde suigsters dikwyls vreemde en onhebbelyke siektens, die se de kinderen aansetten, en die bloedjes jammerlyk geplaagt werden. Ten *Vierden*, synder veel kinderen mishandelt, de leeden gebroken, dood gelegen, verwisselt, en meer diergelyke onhebbelijkheden; te lang om alles op te halen.

De Moeders syn ook van regts wegen gehouden hare kinderen selfs te suigen wanneer se dat selfs konnen doen: Want het is geen Moederlijk hart de kinderen sonder eenige reden van andere te laten suigen, en syn eigen borsten op te droogen. 't Is dikwils dat se aan de kinderen niet verbonden willen syn, en geern geselschappen by woonen, of andere jufferlijke besigheden willen waarnemen, waar door se anders van

de

de kinderen werden versteken. Sulke Moeders zyn seeker geen Kinderen waart; wyl daar geen regel sonder uitneminge is, soo moeten het sommige uit nood doen, wanneer se geen melk in de borsten hebben, versweeren, tepelloos zyn, en diergelyke, soo is een moeder gedwongen haar kindjen aan een ander over te geven om te voeden, om niet het kindjen en haar selfs een gedurige ellendigheid te zyn.

Dewijl de nood dan somtyds vereist, een goede Voester ofte Suigster uit te kiesen, soo moet men soodanigen kiesen, welke met de moeder groote gelykenis heeft in kragten en manieren, en voornamelyk gesond en wel te pas: Is de moeder een sterke en kloeke Vrouw, zodanig moet de suigster ook wesen: is se wederom swakker, moet se ook swak zyn, altans in alles so net over een komende als het mogelyk is: ook moet se het selfde voedsel gebruiken, dat de moeder gewoon is te nuttigen. In 't begin als het kind nog jong is, moet se vry wat schraal eten en drinken, op dat de melk niet al te vet zy, en 't kind daar van niet siek en werde: allenxkens moetse wat kragtiger spyze eten.

Voor al moeten sy sig van suirigheden en soute spysen wagten, want die van de minne-moers genut zynde, oorsaak zyn, dat de Kindertjes veel braken en van pyne huilen, waar na sy veel andere ongemakken te wagten hebben. 't Is bekend dat se geen salade om het overgegoten suur mogen gebruiken, of straks huilen de kinderen. Van gelyken, is het Wyn drinken haar schadelyk, en voorts al het gene de melk doet schiften. De kerne-melk is mede van de selfde slag die niet dan een vergoort en kaasagtig Water is, ganschelijk onnut om eenig goed voedsel te geven: alhoewel het wel veel melk geeft, egter segge ik om reden, die ik in myn andere Werken gesproken heb, dat se nog Kraam-vrouwen, nog Soogster of minne-moers dienstig is.

Een minne-moeder moet sich weinig in koude begeven, en wel gekleed en gedost, want daar door raakt'er veel slym onder de melk, 't welk de kindertjes suigende, veel slym en andere vuiligheden in het Lighaam na haar nemen. De koude is oorsaak dat onse sappen verdikken en taay werden, waar van ik wytlopig in myn *Institutie* en andere *Tractaten* heb geschreven, waar na ik de Lesers senden kan.

Se moet ook fraay van Leven syn, niet wild en uitgelaten boers en bot, waar na de Kinderen veel aarden: daarom is het beter een zedige Weduwe, die soogs is, en van fraayen doene hier toe gebruikt, dan een Boerin of een Varens-gesels Vrouw en diergelyke te gebruiken: want de quade manieren die de suigsters hebben, werden van de kinderen, die onnosel zyn, nagebootst, en groot zynde, syn 't dikmaals maar schobbiakken door de bank, en van geen adelijk en edelmoedig gemoed: Ook is het best een Godvreesende Voedster te hebben, om dat de kindertjes 't selfde mede na-aarden.

Een Minne-moer moet sig ook in geen dronk vergapen, niet ligt toornig zyn, geil of dertel: of te seer bedroeft, 't zy om haar man, die op de vaart, als anders is, en diergelyke, gelijk sulx door de bank veel geschied: want dat doet veel tot de melk. Men moet ook sien of de melk van een goede koleur en dikte is, want een brakke en ligt-vergorende melk deugd niet. Se moet soet zyn en liefelijk van smaak, welriekende, een weinig dikker dan Wei, en wat gestaan hebbende een behoorlyk Roomtjen daar op staan.

De beste spysen die se eten, is alle versch vleis, voornamelyk van lammeren, kalveren, Hoenders, konynen; als mede alle melk die vers is, moes-kruiden, baars, post, tong, snoek, Pinsternakels, raapen, wortelen, Erweten en Boonen: Oost-vrugten zyn

quaad

quaad en schadelyk om het menigvuldige suur dat se by haar hebben, gelyk als Kersen, Aalbessen, Pruimen, Appelen, Peren en diergelyke meer, zyn alle vol suur, en om een goede melk te maken schadelyk. Tot de drank is alle soet Bier seer dienstig, maar het moet voor al niet suur zyn; bruin bier is beeter dan wit: hier toe is het Rotterdammer, Weeseper en diergelijke Bieren, seer nuttig. Het gebruik van een weinig Anys-saad, Venkel-saad is in de spyze seer goed. Ook moeten sy sig van spyze niet te veel overladen, want de gyl, uit welke de melk bestaat, kan dan tot sulken volmaakten trap niet komen, als wanneer sy maar matig eten en drinken.

Van het byslapen dient se sig wel gantschelyk af te houden, want dan de kindertjes ligtelyk braken, wyl de melk der Minnen door dat *ferment* ofte evel een grote verandering krygen kan, voornamentlyk, wanneer se beswangert werden.

't Is niet vreemt, dat eer men een suigster aanneemt men hare sappen en vogten des Lighaams door behoorlyke vlugge Medicinen verbeterd, op dat als het Kind aan hare borsten komt, de Melk zeer goed zy: dese dingen bestaan uit vlugge souten, en andere *alcalia* die het suur en slym verteeren, en alles wat in het Lighaam verdikt of verstopt is, vloeybaar maken en alles ontstoppen, het welk een deftig ding is en hoog noodig. Hier toe kan men het volgende gebruiken.

℞. Spir. Cornu cervi,
Tinct. Croci,
Aromat. *ana. partes æq.*
Misce.

Hier van kan men des ogtens en des avonds twintig droppelen in wat Spaanse Wyn mengen, en het dagelyks herdoen.

Voorts moet een Voedster niet al te veel waken, en sig daar mede ganschelyk affloven, want daar door werden alle geesten verspilt, en geene aangequeekt. Alles moet dan in het Lighaam versuiren en vergooren, waar door in de maag quade gesten ontstaan, die de spyze in geen goede gyl veranderen: welke gyl quaad zynde, noodsakelyk een quade melk moet geven. Daarom is het seer noodig dat een Voedster oft Melk-minne rust en behoorlyke slaap hebbe.

Se moet mede daags sig met geen werk veel afmatten en affloven. 't Is genoeg datse op het Kindjen agt geeft, en een matige oeffening heeft, met gaan en staan, want de overgroote moeijigheid is oorsaak van een groote verspillinge der geesten: Als mede dat se 's nagts te vast slapen, en op het kindjen niet konnen passen, latende het selve te bersten huilen en schreeuwen eer se het komen te hooren.

Sommige agten dat het beter is sijn Kinderen aan een Melk-minne te geven, als dat d'eige Moeder die soude suigen. Voor eerst seggen se dat de Moeders vol quade sappen konnen zyn, siekelyk en qualyk gemaniert. Waar op wy seggen dat sulx waar is, maar dat dit onse vast-gestelde regel niet om verre stoot, nademaal wy spreken van Vrouwen die gesond zyn, en de sieke ons geen algemeen voorbeeld geven; gelyk een misbruik geen goed gebruik afschaft; alsoo is dit mede geen regel om gesonde Moeders hare kinderen niet te laten suigen.

Ten *tweeden* seggen se dat de Moeders door het baren soo seer afgesooft zyn, dat men se met die moeyelykheid van het suigen niet en behoorde te belemmeren. Waar op ik tot antwoort geef, dat men niet wyser moet wesen als den Maker, welke een eerst-gekraamde Vrouw de Borsten met melk geladen gegeven heeft, en soo het gebeurde dat ik sulx al toestond, en dan geen Kraam-vrouwen bygevolg soogen,

gen, aan wie, segt my eens, souden de Kinderen suigen; want men kan geen sog buiten het baren krygen als men wil.

Ten *derden*, meinen zy dat men een tengere en vies neusige Moeder, soo seer niet een goede Levensregel kan voorschryven, als wel een Minne-moer. Maar dit kan ik mede niet sien, vermids die gemeene Minnemoers die van een ongeregelder opvoedinge zyn, ook minder konnen onder een regel gebrogt werden, als een eige Moeder, die liever alles soude willen onderwerpen ten beste van het Kind, als dat het kind door hare levens manier eenig hinder soude overkomen: het welk een vreemde Vrouwe niet en zal doen welke soo veel hert en genegentheid niet en heeft tot een andermans kind, als wel een Moeder tot haar eigen Kind.

Ten *vierden*, agten se dat een Moeder meer met gemoeds-driften en passien geplaagt is, als een Minnemoer. Het welke ik mede niet en kan toestaan: om dat de Minne-moers, seg ik al weder, van een ongeregelder Opvoedinge zyn, als wel de Moeders in sommige Huishoudingen. Ten *Tweeden*, werden dese Minnen dikmaals dit en dat gehieten van de Vrouwen van het Huis, dat tegens haar sin is, waar over sy terstond dikmaals boos en vol passien werden, al is't datse het niet altyd uiterlijk doen blyken.

Ten *lesten*, dat de Melk der eerst gekraamde vrouwen biesagtig is, en ongesond voor de jonge kinderen. Maar vraag ik wederom, of se den maaker van de borsten, die wel wist dat 'er een biestagtige melk soude uit-vloeyen, te wys willen zyn; Ten *anderen* heb ik noit gemerkt dat dese biest de Kinderen eenige schade heeft gedaan, ja dat meer is, de kinderen werden daar door gesuivert en van hare vuile uitdvgsels gereinigt, want het is een werkelyk vogt, bequaam om in de kindertjes eenige prikkelinge te maken, waar

door dese vuiligheden aangeport werden, om naar om lage buitenwaarts te sakken.

II. HOOFD-STUK.

Van de Levens-Regel en spyse der Kinderen voor dat se Tanden krygen, tot dat se gespeent worden.

HEt Kind geboren zynde, de Navel behoorlyk gebonden, en 't Kindjen afgewassen, soo werd het gebakert; onderwylen werd 'er pap gekookt, om het reeds geboren Kindjen te voeden: dog de bereidinge daar van, is nergens altyd de selfde, want sommige maken die met Water en oud-bakken Witte-brood, daar by doende wat Suicker en Wyn. De *Twede* soort is van soete melk, witte-brood of beschuit en wat suicker. De *Derde* word gemaakt van bier, brood en suiker of syroop, en de *Vierde* van half water en half melk, met oud-bakken Witte-brood of beschuit.

Wat aangaat de *eerste soort* van bereidinge, daar in soude ik de Wyn en het Suiker voor quaad oordeelen: Want het is een yder bekend, dat, als men Wyn laat koken, alle de vlugste deeltjes vervliegen, en niet dan een versuirt en wan-smakelyk vogt nalaat: welk suur, of schoon al met suiker versoet is, speelt egter zyn schouw-spel in het lighaam, op die wyze, als we in sommige van onse verhandelingen gesegt hebben. Want het suur heb ik bewesen dat het bloed verdikt: soo dat de kinderen door dat verdikte bloed, veele siekten onderworpen werden, voornamentlyk de stuipen, koorsen, buik-pyn, en diergelyke, ja is oorsaak dat de kinderen van jongs aan met de algemeene ziekte de Scheur-buik onderworpen werden.

Behal-